

วิเคราะห์บทบาทของประเทศไทยที่สามเกี่ยวกับปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้

บทบาทของประเทศไทยที่สาม* เกี่ยวกับปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้ ก็เป็นบทบาทที่เด่นชัดอีกประการหนึ่ง ซึ่งมีส่วนช่วยให้ความพยายามของสหประชาชาติในเรื่องนี้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ 2 ประการ คือ ประการแรก ได้แก่บทบาทของประเทศไทยที่สาม ภายในกรอบองค์การสหประชาชาติ ประการที่สอง ได้แก่ บทบาทของประเทศไทยที่สาม ภายนอกกรอบองค์การสหประชาชาติ ดังนี้

5.1 บทบาทของประเทศไทยที่สามภายในกรอบองค์การสหประชาชาติ

ประเทศไทยที่สามมีบทบาทที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาเอกราชมาโดยตลอด ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่เคยตกเป็นอาณานิคมมาก่อน และมีความรู้สึกไม่พอใจที่ประเทศจักรวรรดินิยมได้เอารัดเอาเปรียบพวกตน สมัยที่ตกเป็นอาณานิคม ดังนั้นประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่จึงคัดค้านระบบอาณานิคมทุกรูปแบบ และลัทธิแบ่งแยกผิว รวมทั้งจะมีปฏิบัติการละเมิดหลักการว่าด้วยการกำหนดเจตจำนงของตนเอง¹ ดังนั้น นับตั้งแต่ประเทศไทยที่สาม

* ประเทศไทยที่สามได้แก่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหมดที่ได้รับเอกราชภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีประชากรรวมกันประมาณ 2 ใน 3 ของประชากรโลก โดยเป็นประเทศในทวีปเอเชีย แอฟริกา ลาตินอเมริกา ซึ่งเป็นสมาชิกที่มีเสียงส่วนใหญ่อยู่ในสหประชาชาติ โปรดศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก อรณี นवलสุวรรณ, บทบาทของประเทศไทยที่สามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 7.

¹ Michael Akehurst, A Modern Introduction to International Law (London Boston, Sydney, George Allen and Unwin, 1982) pp. 70-72.

ได้เข้ามาเป็นสมาชิกภายในองค์การสหประชาชาติ และได้เป็นสมาชิกที่มีเสียงข้างมากในสมัชชาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960* เป็นต้นมา ก็ได้ผลักดันให้สหประชาชาติให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหอาณานิคม อันเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญประการหนึ่งของกฎบัตรสหประชาชาติอยู่แล้ว เพื่อให้ดินแดนอาณานิคมเหล่านั้นมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง อย่างจริงจัง ที่สำคัญได้แก่การที่ประเทศโลกที่สาม ได้เสนอร่างเอกสารปฏิญญาว่าด้วยการให้เอกราชแก่ประเทศและประชาชาติอาณานิคม ให้ที่ประชุมสมัชชาพิจารณา และที่ประชุมสมัชชาได้มีมติที่ 1514 (XV) ค.ศ. 1961 อนุมัติเอกสารปฏิญญาดังกล่าว ด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น ปฏิญญานับนี้ถือเป็น การวางแนวทางที่ชัดเจน ในการแก้ไขปัญหอาณานิคมและสมัชชาได้ดำเนินการแก้ไขปัญหอาณานิคมอย่างจริงจัง ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โดยในปี ค.ศ. 1961 สมัชชาได้มีมติ ข้อมติที่ 1654 (XVI) จัดตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นคณะหนึ่งมีชื่อเป็นทางการว่า "คณะกรรมการพิเศษในสภาวะการณเกี่ยวกับการนำปฏิญญาว่าด้วยการให้หลักประกันการได้รับเอกราชแก่ประเทศ และประชาชาติที่เป็นอาณานิคมไปใช้ในทางปฏิบัติ" หรือคณะกรรมการพิเศษ 24 ประเทศ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบให้รัฐสมาชิกปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยการให้เอกราชแก่ประเทศและประชาชาติอาณานิคม (ข้อมติที่ 1514 (XV) ค.ศ. 1960) ต่อมาในปี ค.ศ. 1962 สำหรับกรณีโรดีเซียได้ ประเทศโลกที่สามเห็นว่าควรที่จะให้ได้รับเอกราชโดยให้ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นชนผิวดำปกครองตนเอง และได้เรียกร้องให้สมัชชาพิจารณาปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้เป็นการเร่งด่วน นับตั้งแต่บัดนั้นมาประเทศโลกที่สามได้เสนอร่างข้อมติในการแก้ไขปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้ และให้ความสนับสนุนข้อมติของสหประชาชาติ ที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ ดังจะเห็นได้จากสถิติที่รวบรวม

*ในปี 1960 มีรัฐสมาชิกสหประชาชาติจำนวน 100 รัฐ แบ่งตามกลุ่มได้ดังนี้ คือ ตะวันตก 22 สังคมนิยม 9 ลาตินอเมริกา 20 แอฟริกา 25 เอเชีย 21 อื่น ๆ 3 ในปี 1970 มีรัฐสมาชิกสหประชาชาติ 127 รัฐ แบ่งตามกลุ่มได้ดังนี้ ตะวันตก 22 สังคมนิยม 9 ลาตินอเมริกา 23 แอฟริกา 40 เอเชีย 27 อื่น ๆ 6 โปรดศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก Michel Virally, *L'organisation mondiale* (Paris: A. Colin, 1972), p. 287.

จากการลงคะแนนเสียงของรัฐสมาชิกสหประชาชาติในสมัยชาติตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 - 1977
ข้างล่างนี้*

ตารางที่ 1 แสดงการลงคะแนนเสียงในข้อมติแก้ไขปัญหาเอกราชของโรดีเชียใต้

ปี	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่ออกเสียง	ไม่มีส่วนร่วมใน การออกเสียง
1962	73	1	27	2
1963	83	2	11	1
1965	107	2	1	1
1966	86	2	18	1
1967	92	2	18	-
1968	86	9	19	-
1969	83	7	20	-
1970	79	10	14	-
1971	91	9	12	-
1972	93	8	23	-
1974	111	0	18	-
1975	103	0	6	-
1976	124	0	7	-
1977	113	0	10	-

*สำหรับปี ค.ศ. 1964 สมัชชายกเรื่องดังกล่าวไปพิจารณาในสมัยประชุมปี 1965 ส่วนปี 1973, 1978, 1979 ไม่มีการประชุมพิจารณาปัญหานี้ในที่ประชุมสมัชชา แต่มีการพิจารณาในคณะมนตรีความมั่นคงสำหรับรายละเอียดในการลงคะแนนเสียง ดูภาคผนวก ง. ประกอบ โปรดศึกษารายละเอียดได้จาก The UN. Yearbook 1962-1977.

จะเห็นได้ว่าบทบาทของประเทศโลกที่สามในสหประชาชาติเป็นบทบาทที่
 แข็งขัน ที่ผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ สนใจปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้ และได้ให้ความ
 สนับสนุนการดำเนินการของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหารอดีเซียได้อย่างต่อเนื่อง จนการ
 แก้ไขปัญหาประสบผลสำเร็จ คือโรดีเซียได้ได้รับเอกราชโดยมีรัฐบาลที่มาจากระชาชน
 ส่วนใหญ่ของประเทศอย่างแท้จริง

5.2 บทบาทของประเทศโลกที่สามภายนอกกรอบองค์การสหประชาชาติ

สำหรับบทบาทของประเทศโลกที่สาม ภายนอกกรอบองค์การสหประชาชาติ
 ซึ่งมีส่วนช่วยให้ความพยายามของสหประชาชาติในเรื่องนี้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่บทบาทของ
 ประเทศแนวหน้าทั้ง 5 ประเทศ คือ แคมเบีย แทนซาเนีย โมซัมบิก บอตสวานา และ
 แองโกลา ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของโรดีเซียได้ ดังจะพิจารณาบทบาทของประเทศ
 ดังกล่าวตามลำดับ ดังต่อไปนี้

5.2.1 แคมเบีย เป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในปัญหาเอกราชของ โรดีเซียได้ เห็นได้จากการที่ประธานาธิบดีเคนเนท คาอนดา แห่งประเทศแคมเบีย ได้กล่าวในงานฉลองครบรอบ 10 ปี ในปี ค.ศ. 1974 ของการได้รับเอกราชว่า "โรดีเซียได้ จำเป็นต้องตกลงกับฝ่ายตรงข้ามในประเทศก่อนที่สถานการณ์จะเลวร้ายลง"¹ ทั้งนี้เนื่อง จากว่า แคมเบียเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ จากมาตรการลงโทษทาง เศรษฐกิจของคณะมนตรีความมั่นคงต่อโรดีเซียได้ กล่าวคือประเทศแคมเบียเป็นประเทศ ที่ไม่มีทางออกทางทะเล สินค้าส่วนใหญ่ต้องส่งผ่านโรดีเซียได้ การตัดความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจต่อโรดีเซียได้ จึงทำให้แคมเบียขาดแคลนสินค้าต่าง ๆ โดยเฉพาะน้ำมัน ต้องอาศัย การขนส่งสินค้าทางอากาศ ซึ่งสิ้นเปลืองมาก ทำให้แคมเบียต้องการให้มีการแก้ไขปัญหานี้ ให้สำเร็จโดยเร็ว แคมเบียจึงพยายามกดดัน นายเอียน สมิธ ให้จัดการเรื่องภายในประเทศ

¹A.J. Willis, "Full Circle: Changing Perception", An Introduction to the History of Central Africa: Zambia, Malawi and Zimbabwe, p. 435-442.

ให้เรียบร้อยโดยการเจรจา* อีกทั้งแซมเบียยังได้เริ่มติดต่อพปะกับผู้นำแอฟริกาใต้ คือ นายจอห์น วอร์สเตอร์ (John Vorster) ในปี ค.ศ. 1974** การพปะของผู้นำทั้งสอง เป็นผลให้ผู้นำขบวนการชาตินิยมในโรดีเซียใต้ ซึ่งเป็นนักโทษการเมือง คือ นายโจชัว เ็นโคโม นายเอนคาบานจิ ชิโบล และนายมูกาเบ ได้รับการปล่อยตัวในเวลาต่อมา หลังจากนั้นแซมเบียและประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ คือ โมซัมบิก แทนซาเนีย แองโกลา และบอตสวานา ได้สนับสนุนให้ขบวนการชาตินิยม ZANU และ ZAPU รวมกำลังติดอาวุธเข้าด้วยกัน เพื่อกดดันรัฐบาลชนกลุ่มน้อยผิวขาวทางด้านการทหาร อีกทางหนึ่ง และในปลายปี ค.ศ. 1976 แซมเบียและประเทศเพื่อนบ้านดังกล่าว ได้สนับสนุนความพยายามของอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาในการจัดการประชุม เพื่อเจรจายุทธาระหว่างชนผิวขาวและชนผิวดำ ขึ้นที่กรุงเจนีวา ซึ่งแผนการดังกล่าวเรียกว่า Anglo-American Plan บทบาทที่ชัดเจนของแซมเบียในการแก้ไขปัญหาเอกราชของโรดีเซียใต้เห็นได้ในการประชุมกลุ่มประเทศเครือจักรภพ ครั้งที่ 22 ณ กรุงลูซากา ในปี ค.ศ. 1979 โดยแซมเบียได้เรียกร้องให้อังกฤษกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหารอดีเซียใต้ให้ชัดเจน กล่าวคือให้อังกฤษทบทวนนโยบายที่จะยกเลิกการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อรัฐบาลซิมบาบเว-โรดีเซียเสียใหม่ เพราะรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีนูโซเรวา ยังไม่สามารถควบคุมอำนาจในการบริหารประเทศจากอดีต นายกรัฐมนตรีเอียน สมิธ ได้อย่างเด็ดขาด ซึ่งเป็นผลให้อังกฤษต้องกำหนดนโยบายของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในแอฟริกา ในที่สุด

* นโยบายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากประเทศแนวหน้าอื่น ๆ ด้วย

** การที่ประเทศแอฟริกาใต้มีท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปในปัญหาเอกราชโรดีเซียใต้ เนื่องจากได้รับการกดดันจากสหรัฐอเมริกาให้สนับสนุนหลักการเสียงข้างมากในโรดีเซียใต้ เห็นได้ชัดเจนในปี ค.ศ. 1977 เมื่อรองประธานาธิบดีมอดเวลแห่งสหรัฐอเมริกาได้พปะกับผู้นำประเทศแอฟริกาใต้ คือ นายวอร์สเตอร์ ที่กรุงเวียนนา และได้ตั้งเตือนว่า สหรัฐอเมริกาจะไม่สนับสนุนแอฟริกาใต้ ถ้าแอฟริกาใต้ไม่สนับสนุนหลักการเสียงข้างมากในโรดีเซียใต้

5.2.2 แทนซาเนีย กล่าวได้ว่าแทนซาเนียเป็นศูนย์กลางของพันธมิตรของประเทศแนวหน้าทั้ง 5 ประเทศ กล่าวคือ ผู้นำแทนซาเนียได้แก่ นายจูเลียส ไนยเรเร (Julius Nyerere) ได้รับการยอมรับจากประเทศพันธมิตรทุกประเทศ โดยเฉพาะแซมเบียและโมซัมบิก ความไว้วางใจระหว่างไนยเรเร กับ คานูตา ถือเป็นหลักสำคัญของการเมืองภายในภูมิภาคแอฟริกาใต้³ กล่าวคือจากการให้ความร่วมมือของแทนซาเนีย ทำให้การสร้างทางรถไฟระหว่างแทนซาเนีย-แซมเบียสำเร็จ ซึ่งทำให้แซมเบียสามารถลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากโรดีเซียได้ลง สามารถขนถ่ายสินค้าผ่านทางแทนซาเนียไปยังเมืองท่าที่คาร์ เอส ซาลัม ได้ สำหรับโมซัมบิกนั้น แทนซาเนียได้ให้ที่พักพิงแก่ขบวนการชาตินิยม Frelimo ที่ต่อสู้เพื่อเอกราชของโมซัมบิก พันมิตรดังกล่าวจึงมีความเห็นสอดคล้องกันในปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้ โดยเฉพาะแทนซาเนียและแซมเบียก็มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการต่อต้านรัฐบาลเอียน สมิธ มาโดยตลอด ต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงนโยบายของตนต่อทวีปแอฟริกา ในปี ค.ศ. 1976 แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างแทนซาเนียกับสหรัฐอเมริกายิ่งใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคของประธานาธิบดีคาร์เตอร์ ทั้งสองประเทศมีความเห็นพ้องกันในการแก้ไขปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้ โดยให้ประชาชนส่วนใหญ่ สามารถกำหนดเจตจำนงของตนเอง บทบาทที่สำคัญของแทนซาเนียในปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้เห็นได้ชัดจากการที่แทนซาเนียประณามนโยบายของอังกฤษในการประชุมกลุ่มประเทศเครือจักรภพ ครั้งที่ 22 ณ กรุงลูซากา ประเทศแซมเบีย ในปี ค.ศ. 1979 ในการที่อังกฤษจะรับรองรัฐบาลซิมบับเว-โรดีเซียได้ อย่างรุนแรง ซึ่งเป็นการสร้างแรงกดดันอังกฤษให้พิจารณาทบทวนนโยบายของตนต่อโรดีเซียได้เสียใหม่

5.2.3 บอตสวานา บทบาทที่สำคัญของบอตสวานาก็คือ การคัดค้านนโยบายแบ่งแยกผิวในโรดีเซียได้ นอกจากนี้ผู้นำของบอตสวานา คือประธานาธิบดี ซีเรท เอ็ม คามา (Serete M. Khama) ได้ให้การสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในโรดีเซียได้

³Jannifer Seymour Whittaker, "Conflict in Southern Africa" in the Headline Series, (August 1978), p. 45.

ในการต่อสู้เพื่อเอกราชของพวกเขา แม้บอตสวานาจะมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศแอฟริกาใต้ แต่บอตสวานาก็ได้ในการสนับสนุนการต่อต้าน การแบ่งแยกผิวในโรดีเซียได้อย่างเข้มแข็ง เห็นได้จากการที่บอตสวานาให้การสนับสนุนขบวนการชนชาติ ในการศึกษาปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้อย่างสม่ำเสมอ* อีกทั้งยังมีความเห็นสอดคล้องกับกลุ่มประเทศแนวหน้าอีก 4 ประเทศ ในการให้การสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในโรดีเซียได้ ในการต่อสู้เพื่อเอกราช

5.2.4 โมซัมบิก สำหรับบทบาทของโมซัมบิกในการแก้ไขปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้นั้น เห็นได้จากการที่โมซัมบิกได้ประกาศพิพาทแดนระหว่างโมซัมบิกและโรดีเซียใต้ ในปี ค.ศ. 1976 โดยให้เหตุผลว่า กองกำลังทหารของรัฐบาลชนกลุ่มน้อยผิวขาวของโรดีเซียได้ล่วงล้ำพรมแดนโมซัมบิก จากการได้ติดตามกองกำลังของขบวนการชาตินิยมแห่งโรดีเซียใต้ ซึ่งหนีเข้าไปในเขตแดนของโมซัมบิก โมซัมบิกถือว่าเป็นการละเมิดอธิปไตยของตน อีกทั้งโมซัมบิกได้ให้ที่พักพิงและที่ฝึกอาวุธแก่ขบวนการชาตินิยม ZANU ของมูกาเบ ซึ่งมีจำนวน 10,000 คน ทั้งนี้เพื่อกดดันรัฐบาลชนกลุ่มน้อยผิวขาวให้ยินยอมเจรจาประนีประนอมมอบอำนาจการปกครองให้กับชนผิวดำในโรดีเซียใต้

5.2.5 แองโกลา แองโกลาเป็นประเทศแนวหน้าที่มีอิทธิพลมากที่สุดใภูมิภาคแอฟริกาใต้ เนื่องจากเป็นประเทศที่มีความร่ำรวยทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมัน เหล็ก เพชร และกาแฟ ภายหลังจากที่แองโกลาได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1975 แล้ว ได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต เห็นได้จากการที่แองโกลาทำสนธิสัญญามิตรภาพ และความร่วมมือกับสหภาพโซเวียต ในปี ค.ศ. 1976 ที่กรุงมอสโก แองโกลามีความสัมพันธ์ที่ตึงกับขบวนการชาตินิยม ZAPU ในโรดีเซียใต้ และให้ความสนับสนุนขบวนการดังกล่าวในการต่อสู้เพื่อเอกราชของโรดีเซียได้มาโดยตลอด

จากการที่ได้ศึกษาบทบาทของประเทศโลกที่สามในปัญหาเอกราชของโรดีเซียใต้แล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศโลกที่สามที่มีบทบาทสำคัญ ในปัญหาดังกล่าวอย่าง

*โปรดศึกษารายละเอียดในภาคผนวก ง. ประกอบ

ค่อเนื่อง ภายในกรอบองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเห็นได้จากการที่ประเทศโลที่สามใน
 ฐานะที่เป็นสมาชิกในสมัชชา ได้ดำเนินการพิจารณาปัญหา ติดตามสถานการณ์ในโรตี่เซียใต้
 และวางแนวทางแก้ไขปัญหาโดยได้เสนอเป็นร่างมติในที่ประชุมสมัชชา ตลอดจนได้ร่วมกัน
 ลงคะแนนเสียงสนับสนุนข้อมติของสมัชชาเพื่อเอกราชของโรตี่เซียได้อย่างสม่ำเสมอโดยตลอด
 ส่วนบทบาทของประเทศโลที่สามภายนอกกรอบองค์การสหประชาชาติ ที่สำคัญ คือ บทบาทของ
 ประเทศแนวหน้า 5 ประเทศ ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของโรตี่เซียใต้ ได้แก่ แคมเบีย
 แทนซาเนีย โมซัมบิก แองโกลา และบอตสวานา โดยเฉพาะแคมเบีย และแทนซาเนีย
 ได้มีบทบาทที่สำคัญในการกดดันให้อังกฤษ ผู้ที่รับผิดชอบโดยตรงในปัญหาเอกราชของ
 โรตี่เซียใต้ ต้องยินยอมปฏิบัติตามแนวทางของสหประชาชาติ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว
 เพื่อให้ชนผิวดำได้มีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองอย่างแข็งขัน นอกจากนี้ประเทศ
 แนวหน้าทั้ง 5 ยังได้ให้ความสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในโรตี่เซียใต้ ซึ่งได้แก่ขบวนการ
 AZNU และ ZAPU ในการต่อสู้เพื่อเอกราชอีกด้วย